

LA DADA

2-8-1954 es va
produir l'assalt a la
finca dels Nomen

«L'únic que em mou és
que la família pugui
recuperar el cos d'este
noi.

Adrian Grau
VEI DELS REGUERS

EN UNA MASIA DE LA GINEBROSA

Acusat de matar una família de masovers

Fa just un any es va complir el centenari del naixement de la Pastora. En un reportatge de Francesc Millan sobre el personatge, el SETMANARI L'EBRE explicava que quan els infants de la zona del massís dels Ports es portaven malament, els seus pares sabien com posar-los la por al cos: "Si no us porteu bé, vindrà la Pastora". No era, però, un ésser mitològic. Va existir, va fugir d'una societat que el va rebutjar i es va convertir en un dels maquis més buscats de la història d'Espanya. Allà on va anar, sempre el va acompanyar l'interrogant de saber si era un home o una dona, fins que els metges de la presó certifiquen la seua condició d'home, que és com ell es va sentir sempre. Quan la Guàrdia Civil i el règim franquista el van detenir, el 1960, el van acusar de 28 assassinats,

entre "col·laboracions necessàries" o imputacions fins i tot per avortaments pel pànic que provocava. La Pastora (imatge de l'esquerra) es va declarar innocent i va negar haver matat mai ningú. José Calvo no ha constatat indicis de cap assassinat. En canvi, la Pastora sí que va reconèixer davant les autoritats policials que en l'assalt a una masia a la Ginebrosa, a Terol, el novembre de 1950, Francisco Serrano (mogut per les ganes de revenjar

un company de l'AGLA), va obrir foc contra cinc membres d'una família de masovers en adonar-se que un dels fills havia fugit per a delatar-los. Quatre de les víctimes, exceptuant un nen de deu anys ferit greu, van morir. Serrano (imatge de la dreta), que va arribar a ser el cap del segon batalló del 17 Sector de l'AGLA, va tenir una influència ideològica sobre la Pastora, també àlies Durruti des del seu ingrés als maquis.

DE JUSTICIA

Registro Civil de TORTOSA

Número 289

Francisco Serrano Irazo

En la inscripción de defunción de Francisco Serrano Irazo, de 28 años, nacido el 2 de agosto de 1926 en Tortosa (Baix Ebre), domiciliado en su domicilio particular, Labanera, hijo de Vicente Serrano Irazo y de María Irazo, se declara que el fallecido murió en consecuencia de los disparos de un arma de fuego, por lo que se declara su fallecimiento por causas de guerra civil, en virtud de lo dispuesto en el artículo 170 del Reglamento de la Ley de Registro Civil, de 19 de mayo de 1950.

Fallecido en: a Tortosa, a 28 de agosto de 1954, a las 10 horas, en consecuencia de los disparos de un arma de fuego, por lo que se declara su fallecimiento por causas de guerra civil, en virtud de lo dispuesto en el artículo 170 del Reglamento de la Ley de Registro Civil, de 19 de mayo de 1950.

que quedan archivados en el libro correspondiente

TESTIGOS del mismo fin: domiciliado en la finca de entrada, número 289, de Tortosa, de la provincia de Tarragona, y ambos mayores de edad, se autorizan la inscripción en este Registro Civil de la defunción de Francisco Serrano Irazo, de 28 años, nacido el 2 de agosto de 1926 en Tortosa (Baix Ebre), domiciliado en su domicilio particular, Labanera, hijo de Vicente Serrano Irazo y de María Irazo, se declara que el fallecido murió en consecuencia de los disparos de un arma de fuego, por lo que se declara su fallecimiento por causas de guerra civil, en virtud de lo dispuesto en el artículo 170 del Reglamento de la Ley de Registro Civil, de 19 de mayo de 1950.

Fuente el presente es el finca de entrada, número 289, de Tortosa, de la provincia de Tarragona, y ambos mayores de edad, se autorizan la inscripción en este Registro Civil de la defunción de Francisco Serrano Irazo, de 28 años, nacido el 2 de agosto de 1926 en Tortosa (Baix Ebre), domiciliado en su domicilio particular, Labanera, hijo de Vicente Serrano Irazo y de María Irazo, se declara que el fallecido murió en consecuencia de los disparos de un arma de fuego, por lo que se declara su fallecimiento por causas de guerra civil, en virtud de lo dispuesto en el artículo 170 del Reglamento de la Ley de Registro Civil, de 19 de mayo de 1950.

Fuente el presente es el finca de entrada, número 289, de Tortosa, de la provincia de Tarragona, y ambos mayores de edad, se autorizan la inscripción en este Registro Civil de la defunción de Francisco Serrano Irazo, de 28 años, nacido el 2 de agosto de 1926 en Tortosa (Baix Ebre), domiciliado en su domicilio particular, Labanera, hijo de Vicente Serrano Irazo y de María Irazo, se declara que el fallecido murió en consecuencia de los disparos de un arma de fuego, por lo que se declara su fallecimiento por causas de guerra civil, en virtud de lo dispuesto en el artículo 170 del Reglamento de la Ley de Registro Civil, de 19 de mayo de 1950.

Acta de defunció de Francisco Serrano Irazo.

després de mostrar al SETMANARI L'EBRE el lloc exacte on està convençudíssim que descansen les restes de Serrano. "Així que Francisco Serrano Irazo, Císcio, està enterrat al cementiri dels Reguers, a la part nord-est, en terra", conclou Grau al seu llibre. Allà, a la superfície, no hi ha res, només un maó trencat. Ni cap creu ni cap làpida ni cap senyal d'una inhumació mínimament digna de què, segons ha deixat escrit José Calvo, van

ser testimonis el secretari del jutjat i dos caps de la Guàrdia Civil. Calvo també conclou que El Rubio està enterrat al cementiri dels Reguers, "segons s'entra a mà dreta". El coautor d'Els Reguers, Tomàs Camacho, va poder confirmar documentalment el que Grau sempre havia tingut clar en veure inscrit el nom de Serrano Irazo al registre d'enterraments de la parròquia dels Reguers, segons corrobora el mateix Camacho.

La filla de Serrano, que actualment té més de 80 anys, havia manifestat en una entrevista recollida a La Pastora, del monte al mito, que ella va creure durant molts anys que el seu pare havia mort executat a la presó de Torrero, a Saragossa, però després es va assabentar que estava enterrat al terme de Tortosa: en la conversa amb José Calvo, ja concretava que als Reguers, tot i que el seu mateix testimoni, recollit per l'obra de Sánchez Cervelló, parla d'una fossa comuna al cementiri de Tortosa. Sánchez Cervelló, en tot cas, ha validat plenament a aquesta publicació la hipòtesi dels Reguers. L'Ajuntament de Tortosa, segons ja ha constatat per escrit al Govern d'Aragó, no ha trobat cap constància escrita, segons fonts oficials, en consultar la documentació dels cementiris municipals, probablement per la condició de maqui de Serrano, però el treball

d'este setmanari i el testimoni d'Adrian Grau permeten afirmar que Serrano descansa als Reguers allà on ara, amb la col·laboració garantida del consistori tortosí, el personal especialitzat en Patrimoni del Govern d'Aragó podrà, com demanava, fer l'exhumació del cos i practicar-li les proves genètiques.

La bibliografia consultada està fomentada en declaracions de la Pastora, que va ser detingut, jutjat i empresonat l'any 1960 i que va ser entrevistat entre altres per José Calvo i per la revista Interviu (1978), i en molts altres testimonis orals i escrits. L'aportació determinant d'Adrian Grau, al seu torn, va ser durant anys alimentada pels records del seu amic Paco Bouzas, treballador al xalet i home de confiança dels Nomen i amb qui hauria ensopegat la Pastora en la seua fugida. "De tanta temor que havia passat, el senyor Bou-

zas s'ho va fer al damunt", descriu Grau a Els Reguers, on també explica que Enric Nomen va preveure una situació "a vida o mort" abans de recórrer a la seua pistola. Segons Grau, que va treballar durant anys a la fàbrica dels Nomen, després d'aquella nit la família arrossaire va deixar d'estiuejar als Reguers, on el seu xalet ha estat venut diversos cops, per por de represàlies d'un moviment guerriller ja desballestat que en tot cas acabava de signar la seua darrera acció armada a les Terres de l'Ebre. Enric Nomen encara viu, també segons Grau, en un altre municipi del Baix Ebre.

Francisco Serrano i la Pastora van entrar a la finca dels Nomen, entre crits de 'Visca la República', a l'hora de sopar del 2 d'agost. Serrano va ser trobat mort a les 8 del matí del 3 d'agost i la seua mort es va certificar el 4 d'agost.